

В І Д Г У К

**офіційного опонента, доктора медичних наук, професора
ГРИНЗОВСЬКОГО АНАТОЛІЯ МИХАЙЛОВИЧА**

на дисертацію Вергелес Тетяни Михайлівни

**на тему: «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної
адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання
дистанційних форм навчання», подану до захисту у спеціалізовану Вчену
раду ДФ 05.600.086, що утворена**

**згідно з наказом в.о. ректора ЗВО Вінницького національного
медичного університету ім. М.І. Пирогова № 147 від 29.09.2023 р.
на підставі рішення Вченої ради Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова № 2 від 28.09.2023 р. з правом прийняття
до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 222 «Медицина»**

Ступінь актуальності обраної теми

Ураховуючи той факт, що саме адаптаційний процес (як загалом, так і окремі його компоненти) визначає можливість оптимальної життєдіяльності людини в умовах навколишнього середовища та соціальних умовах, котрі постійно змінюються, являє собою адекватну передумову активної діяльності і засіб її ефективного здійснення, проблема адаптації, без будь-яких сумнівів, займає одне із провідних місць у структурі сучасної медичної науки. Саме тому пошук пріоритетних шляхів та визначення конкретних засобів впливу на перебіг адаптаційних перетворень, що відбуваються, є надзвичайно актуальною проблемою сучасної профілактичної медицини, визначає незаперечну доцільність виконання наукових досліджень, в центрі яких перебувають питання оптимізації різноманітних проявів адаптації і, насамперед, таких її різновидів, як психофізіологічна та психічна адаптація.

У цьому сенсі необхідно відзначити, що адаптація є динамічним процесом, в результаті якого функціональні системи організму, незважаючи на мінливість умов і чинників, які на них впливають, підтримують стійкість, необхідну для активного існування та всебічного розвитку особистості. Тому адаптаційні

механізми мають розглядатися як структурно-функціональна організація фізіологічних систем, завдяки якій в нових умовах перебування з достатньою швидкістю та високою точністю забезпечується досягнення як генетично детермінованих, так і набутих у процесі життєдіяльності цілей організму. Причому кінцевим результатом адаптаційного процесу у разі розгляду особливостей перебігу процесів саме психофізіологічної і психічної адаптації є відповідно максимальний ступінь реалізації психофізіологічних функцій та особливостей особистості при мінімальній складності структур, які здійснюють ці функції і реалізують певні поведінкові стратегії.

Більше того, результати, одержані під час аналізу сучасної наукової літератури переконливо засвідчують той факт, що адаптаційно-орієнтований підхід має надзвичайно вагомі перспективи для здійснення адекватного розгляду питань донозологічної діагностики і, таким чином, відзначаються наявністю суттєвих перспектив щодо широкого використання у профілактичній медицині, передусім, в тому випадку, коли людина перебуває у незвичних та нестандартних умовах, якими слід вважати умови дистанційного навчання.

Тому, обрана тема дисертаційного дослідження Вергелес Тетяни Михайлівни «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання», безперечно, є вкрай актуальною та надзвичайно важливою як для теоретичної і практичної медицини, так, в першу чергу, для профілактичної медицини.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувачки

Дисертація виконана у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова на базі кафедри загальної гігієни та екології як окремі фрагменти планових науково-дослідних робіт, а саме: “Фізіолого-гігієнічна оцінка особливостей адаптації дітей, підлітків і молоді до умов навчання в сучасних закладах освіти та наукові основи університетської гігієни: профорієнтаційні аспекти, проблеми запровадження здоров’язберігаючих

технологій та створення превентивного освітнього середовища” (№ державної реєстрації: 0116U000038) і “Особливості функціональних можливостей і адаптаційних ресурсів організму, стану здоров’я та якості життя учнівської і студентської молоді за умов впровадження інноваційних підходів до організації навчальної діяльності: сучасні підходи до комплексної гігієнічної діагностики, психофізіологічної і психогігієнічної корекції та прогностичної оцінки (№ державної реєстрації: 0122U000103).

Ураховуючи вище наведене, потрібно відзначити, що як тема виконаної дисертаційної роботи, так і мета та окремі завдання, які реалізовані дисертанткою для її досягнення мети дослідження є актуальними для медицини, важливими і в теоретичному, і в практичному аспектах.

Під час виконання роботи дисертанткою застосовані сучасні та загально визнані методи гігієнічних, медико-соціологічних, психофізіологічних, психодіагностичних та епідеміологічних досліджень. Отримані дані підлягали ґрунтовній обробці із використанням методів математичної статистики у ліцензійному програмному забезпеченні. Причому застосовувались процедури не лише кореляційного, але й кластерного і факторного аналізу), які доволі нечасто зустрічаються у сучасних дисертаційних роботах, що засвідчує суттєву прикладну підготовку здобувачки та її широкий науковий кругозір. Необхідно відзначити, що авторкою на цілком належному рівні виконані узагальнення та аналіз отриманих результатів. Висновки дисертації адекватно і чітко відповідають її завданням та є логічним стислим підсумком усієї виконаної роботи.

Загалом дисертація виконана на високому науковому та методичному рівні, який в повній мірі відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукові публікації здобувачки опубліковані у журналі, що включений до міжнародної наукометричної бази Web of Science та у цілому ряді фахових наукових журналів України, як розділ у колективній монографії, в матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій, є основою методичних

рекомендацій і, отже, пройшли усі необхідні етапи експертних оцінок.

***Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних
результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу
в опублікованих працях***

Метою дисертаційної роботи було здійснення комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм організації начальної діяльності.

Саме тому здобувачкою були виділені 5 завдань, які передбачали проведення порівняльної гігієнічної оцінки умов перебування, тривалості та змісту основних режимних елементів навчальної і позанавчальної діяльності та навчальної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційного і аудиторного формату навчання, виявлення особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій організму студентів медичних закладів вищої освіти у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання, встановлення закономірностей процесів формування особливостей особистості студентів в ході запровадження дистанційного і аудиторного форматів організації навчальної діяльності, визначення особливостей взаємозв'язку характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників адаптаційних можливостей організму студентів у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання, наукове обґрунтування методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) та в аудиторному (off-line) форматі.

Аналізуючи ступінь розв'язання поставлених завдань, необхідно відзначити, що як отримані дисертанткою конкретні результати досліджень, так і основні положення та висновки дисертації, ґрунтуються на результатах дослідження, характеризуються вагомою науковою новизною.

Варто відзначити. По-перше, авторкою суттєво розширено існуючі наукові уявлення щодо особливості процесів розвитку професійно-значущих психофізіологічних функцій і особливостей особистості студентської молоді, яка здобуває вищу освіту, перебуваючи як в умовах дистанційного, так і в умовах аудиторного формату навчання.

По-друге, здобувачкою вперше з позицій системного підходу здійснена комплексна гігієнічна оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних і аудиторних форм організації начальної діяльності.

По-третє, дисертанткою вперше визначені особливості процесів розвитку психофізіологічних функцій організму та закономірності процесів формування особливостей особистості дівчат і юнаків та встановлені особливості зв'язку характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників адаптаційних можливостей організму студентів у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання.

В четвертих, науковцем вперше розроблені та науково обґрунтовані методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в on-line та off-line форматах.

Отримані результати повністю викладені в опублікованих наукових працях: загалом 41 публікація, у тому числі – 7 статей у фахових наукових виданнях України (з них 1 стаття – у виданні, яке входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science), 1 розділ – в закордонній колективній монографії, 1 методична рекомендація та 32 публікації у вигляді тез в матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

В ході розкриття стану проблеми дослідження, що розглядається, обґрунтування необхідності визначення ролі і значення особливостей

адаптаційних перетворень під час організації дистанційного навчання здобувачка глибоко опрацювала та творчо застосувала під час аналізу і обговорення цілком достатню для об'єктивного тлумачення визначеної проблеми кількість джерел вітчизняної і закордонної наукової літератури. Дані дисертаційного дослідження отримані на кількісно та якісно достатньому матеріалі, з ретельним використанням абсолютно адекватних поставлених меті і завданням методів досліджень.

Одержані, під час проведених досліджень, результати були піддані статистичній обробці, доведена їх достовірність та валідність.

Висновки дисертації сформульовані відповідно до отриманих результатів даного дослідження, які отримані, та в повній мірі відповідають меті і завданням дослідження. Отримані результати та основні положення дисертації, які винесені на офіційний захист, викладені і обговорені у численних наукових публікаціях та під час проведення цілого ряду фахових спеціалізованих і міждисциплінарних науково-практичних конференцій. Таким чином, наукова обґрунтованість одержаних даних, провідних положень та висновків, сформульованих у дисертації, є незаперечним.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності

Дисертантка показала надзвичайно високий рівень володіння методологією наукової діяльності у галузі дослідження, як на етапах підготовки до проведення дисертаційної роботи (проведення вичерпного інформаційно-патентного пошуку, розроблення поетапного плану дослідження, визначення його мети і завдань, обрання найоптимальніших методів дослідження тощо), так і безпосередньо у процесі виконання досліджень (високе володіння гігієнічними, медико-соціологічними, психофізіологічними, психодіагностичними і епідеміологічними методами та методами експертних оцінок і статистичного аналізу отриманих результатів, здатність до їх об'єктивного узагальнення та структурованого аналізу, обґрунтування і формулювання основних положень та

висновків дисертації, підготовка і оформлення публікацій у науковій періодиці тощо).

На підставі викладеного, слід вважати, що дисертанткою повністю та на належному рівні вирішена мета дисертаційного дослідження, що встановлена, і в повній мірі виконані завдання, які поставлені у дисертаційній роботі.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи, передусім, полягає у проведенні комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм організації начальної діяльності. Одержані під час її здійснення дані значно розширюють існуючі уявлення про особливості перебігу адаптаційних перетворень, властивих для дівчат і юнаків студентського віку, котрі здобувають певний фах (у випадку дисертаційної роботи, яка розглядається – медичний) під час навчання у закладі вищої освіти.

Отримані результати мають й важливе практичне значення для гігієни та екології, психогігієни, гігієни дітей і підлітків, університетської гігієни, профілактичної медицини загалом. Особливо значущими, у цьому контексті, є розроблені, науково-обґрунтовані та впроваджені у навчальний процес і практичну діяльність цілого ряду навчальних та науково-дослідних установ методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах навчальної діяльності в дистанційному (on-line) і в аудиторному (off-line) форматі.

Результати проведеного дослідження та створені лекційні курси впроваджені у навчальний процес кафедри гігієни та екології № 2 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, кафедри надзвичайних ситуацій та тактичної медицини Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, кафедри загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, кафедри гігієни та

екології № 2 Харківського національного медичного університету, кафедри загальної гігієни з екологією Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, кафедри гігієни та екології Івано-Франківського національного медичного університету, кафедри гігієни та медичної екології Одеського національного медичного університету, гігієни та екології Буковинського державного медичного університету, кафедри гігієни, екології та охорони праці Дніпровського державного медичного університету, а також у практичну діяльність наукових підрозділів ДУ “Інститут громадського здоров’я ім. О. М. Марзєєва НАМН України” і ДУ “Інститут охорони здоров’я дітей та підлітків НАМН України”.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому

Дисертація Вергелес Тетяни Михайлівни викладена грамотною українською мовою на 342 сторінках українською мовою (з них 179 сторінок залікового тексту) та має властиву для наукових досліджень зазначеного кваліфікаційного рівня структуру. Наукове дослідження складається з анотації, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу, в якому викладені основні положення відносно організації наукових досліджень та визначена їх методологічна база, 7 розділів власних досліджень, розділу, в центрі якого перебувають дані, одержані під час аналізу та узагальнення результатів, висновків, списку використаних джерел літератури (395 назв, з них 235 кирилицею і 160 латиницею) та додатків. Наукова робота цікаво, доцільно та адекватно ілюстрована і включає у свою структуру 42 таблиці та 36 рисунків.

Анотація дисертації викладена українською та англійською мовами цілком ідентично. В ній надані основні результати дослідження, які відзначаються науковою новизною та встановлені авторкою, з коротким підсумком, представлені ключові слова тощо. Наведено публікації, в яких викладено основні результати дисертаційної роботи та наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації і додатково відображають наукові результати дисертації.

У *Вступі* на 11 сторінках здобувачка стисло і, водночас, ґрунтовно визначає актуальність дослідження, підкреслює його зв'язок із науковими програмами, планами, темами, які виконуються у закладі вищої освіти, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; обґрунтовує методологічну базу наукової роботи та наводить основні методи досліджень, які використовувались, формулює наукову новизну та практичне значення результатів дослідження; зазначає відомості щодо особистого внеску, апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу дисертації тощо.

У розділі 1 *«Адаптаційні процеси, властиві для студентської молоді, яка перебуває у сучасних закладах вищої освіти, та особливості їх перебігу за умов використання дистанційного навчання (аналітичний огляд літератури)»* авторкою чітко та цілком адекватно викладені дані щодо сучасного тлумачення проблеми адаптації та її місця у структурі сучасної медицини, а також особливостей дистанційного навчання та особливостей його використання в ході навчальної діяльності у закладах вищої освіти, зокрема розглянуті організаційні, методичні, медико-соціальні і психолого-педагогічні адаптаційно-значущі його аспекти. Матеріали розділу надають важливу та вичерпну інформацію щодо стану досліджуваної проблеми у світі, її невирішених аспектів та обґрунтовують вибір здобувачкою напрямку дослідження, його конкретної мети та завдань. Розділ містить 2 підрозділи та викладений на 19 сторінках.

У розділі 2 *«Програма, організація та методи досліджень»* здобувачка описує загальну методику та програмно-цільову структуру дисертаційної роботи, визначає об'єкти дослідження та розгорнуто описує зміст гігієнічних, медико-соціологічних, психофізіологічних, психодіагностичних, епідеміологічних методів, а також методів експертних оцінок і статистичного аналізу, застосованих під час виконання дисертації.

Надзвичайно цікавою є програмно-цільова структура організації дисертаційної роботи, яка передбачала реалізацію цілого ряду етапів, а саме: проведення поглибленої порівняльної гігієнічної оцінки особливостей умов

перебування і організації навчальної діяльності, тривалості та змісту основних режимних елементів навчальної і позанавчальної діяльності та стану здоров'я студентів закладу вищої освіти за умов використання дистанційних і аудиторних форм навчання, здійснення психогігієнічної оцінки процесів розвитку провідних психофізіологічних функцій організму студентів закладу вищої освіти у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання, проведення психогігієнічної оцінки процесів формування провідних особливостей особистості студентів закладу вищої медичної освіти за умов використання дистанційних і аудиторних форм навчання, встановлення особливостей взаємозв'язку характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників стану здоров'я та адаптаційних ресурсів організму студентів у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання, наукове обґрунтування методики комплексної бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів закладу вищої медичної освіти за умов використання дистанційних і аудиторних форм навчання, аналізі та обговорення отриманих результатів і психофізіологічної і психічної адаптації студентів закладу вищої медичної освіти у разі застосування дистанційного формату навчання.

Одержані результати є цілком достовірними внаслідок забезпечення високої кількісної та якісної репрезентативності досліджень, що проводились, завдяки застосуванню під час формування груп порівняння поширених у сучасній практиці гігієнічних досліджень методик, які передбачають використання спеціальних формул для визначення мінімального об'єму статистичної вибірки (кількісна репрезентативність) та забезпечення високої однорідності складу досліджуваних груп за багатьма показниками (якісна репрезентативність). Це положення підтверджується і різнобічністю матеріалів та даних, які вивчались, об'єктивним і різноплановим характером первинних джерел. Розділ викладений на 22 сторінках, містить 6 підрозділів, ілюстрований 1 таблицею і 6 рисунками.

Результати власних досліджень дисертанткою добувача викладені у

наступних 5 розділах наукової роботи.

Так, розділ 3 *«Порівняльна гігієнічна оцінка особливостей тривалості та змісту основних режимних елементів навчальної і позанавчальної діяльності та навчальної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти студентів за умов використання дистанційного формату навчання»* містить 2 підрозділи, викладений на 32 сторінці та ілюстрований 12 рисунками. Отримані дисертанткою результати, передусім, визначають той факт, що дані, одержані під час вивчення особливостей житлово-побутових умов життя студентів, котрі здобували фах в медичного закладу вищої освіти як за умов дистанційної, так і за умов аудиторної форми організації навчального процесу, засвідчують, що істотних порушень існуючих гігієнічних вимог з боку провідних показників їх повсякденного перебування як в умовах університету, так і в умовах позанавчального періоду життєдіяльності, виявлено не було. Разом з тим одержані результати доволі чітко підкреслюють той факт, що дистанційний формат навчання більшість студентів вважають більш напруженим (як дуже напружений, напружений і помірно напружений його визначають близько 86-92% першокурсників та 88-94% третьокурсників), ніж його аудиторний аналог (як дуже напружений, напружений і помірно напружений його визначають відповідно близько 70-83% першокурсників та до 80-83% третьокурсників). Отримані дані визначають наявність цілого ряду ознак суттєвого перевищення нормативних критеріальних параметрів здійснення повсякденної навчальної діяльності, які встановлені, під час проведення занять у дистанційному форматі, що не могло не справляти негативної дії на організм дівчат і юнаків. Крім того, доволі негативні, згідно із своїм наповненням, дані реєструвались у студентів за умов on-line навчання. Як такі слід відзначити непорядковане застосування електронних інформаційно-комунікаційних пристроїв, суттєве збільшення часу їх безперервного використання та комбіноване застосування двох і більше пристроїв, зростання зорового та нервово-емоційного напруження, недостатня тривалість нічного сну, низький рівень рухової активності, нераціональне харчування тощо. Розділ

представлений на 32 сторінках та ілюстрований 12 рисунками.

У розділі 4 **«Особливості процесів розвитку психофізіологічних функцій організму студентів медичних закладів вищої освіти у разі застосування аудиторних і дистанційних форм навчання»** авторкою наведені дані гігієнічної оцінки процесів розвитку психофізіологічних функцій організму студентів у разі застосування дистанційного або аудиторного навчання. Зокрема, слід відзначити, що за умов використання дистанційного формату навчання спостерігалось суттєве покращання показників, котрі відзначали такі характеристики функціональних можливостей та адаптаційних ресурсів організму, як: швидкість простої ($p < 0,05$) і диференційованої ($p < 0,05$) зорово-моторної реакції та рухливості нервових процесів ($p < 0,05$). В той же час за умов використання традиційного аудиторного формату навчання реєструвалось виражене покращання показників, що відзначали такі характеристики функціональних можливостей та адаптаційних ресурсів організму, як врівноваженість нервових процесів ($p < 0,05$), швидкість простої аудіо-моторної реакції та динамічної працездатності. Розділ викладений на 21 сторінці та ілюстрований 3 таблицями і 9 рисунками.

У розділі 5 **«Закономірності процесів формування особливостей особистості студентів медичних закладів вищої освіти в ході використання аудиторного і дистанційного формату навчання»** представлені дані щодо психогігієнічної оцінки встановлення закономірностей процесів формування особливостей особистості студентів медичних закладів вищої освіти, які є провідними корелятами успішності перебігу психічної адаптації. Виявлено, що за умов дистанційного навчання спостерігаються достатньо різноспрямовані зрушення з боку показників досліджуваних характеристик особливостей особистості. Так, якщо для показників нейротизму, які визначаються за умов on-line навчання, властивим є поступове покращання рівня вираження його величин, то для показників, які визначаються за умов off-line навчання, навпаки, характерним є значне (особливо серед юнаків ($p < 0,01$)) погіршення рівня вираження досліджуваних характеристик. В ході визначення

показників ситуативної тривожності встановлено, що для on-line навчання властивим є суттєве ($p < 0,05-0,001$) покращання рівня вираження досліджуваних характеристик, водночас, для off-line навчання, навпаки, характерним є поступове погіршення ступеня їх вираження. Водночас дані гігієнічної оцінки характеристик особистісної тривожності засвідчують більш стабільний ($p > 0,05$) характер тенденцій їх змін. Під час вивчення особливостей рівня суб'єктивного контролю студентів за перебігом значущих для їх професійного розвитку ситуацій і подій, слід відзначити, що в умовах використання дистанційної форми навчання звертає на себе увагу суттєве зростання ($p < 0,05-0,01$) його показників у галузі здоров'я і хвороби та у галузі досягнень. В той же час в умовах застосування аудиторної форми навчання реєструється суттєве зростання ($p < 0,05-0,01$) показників рівня суб'єктивного контролю у галузі міжособистісних відносин та у галузі невдач. Дані наведені на 35 сторінках друкованого тексту, ілюстрований 5 таблицями і 10 рисунками.

Розділ 6 «Особливості зв'язку характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників адаптаційних можливостей організму студентів у разі застосування аудиторних і дистанційних форм навчання та їх прогностична роль», що містить 9 сторінок, присвячений визначенню особливостей їх взаємозалежності у разі застосування аудиторних і дистанційних форм навчання та визначенню їх прогностичних аспектів на основі застосування методик кореляційного, кластерного та факторного аналізу.

В центрі розділу 7 «Розроблення та наукове обґрунтування методик бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) та в аудиторному (off-line) форматі», що представлений на 26 сторінках і ілюстрований 10 таблицями, перебувають питання щодо розроблення та наукове обґрунтування методик бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в

дистанційному і аудиторному форматі. Фактично, вперше в гігієнічній науці визначені суттєві та інформативні підходи до прогностичної оцінки особливостей перебігу адаптаційних процесів і формування професійно-орієнтованої навчальної успішності дівчат та юнаків, які перебувають в умовах on-line навчання у медичному університеті.

Нарешті, в наступному розділі дисертації **«Особливості психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційної і аудиторної форм організації навчальної діяльності»**, який присвячений аналізу та узагальненню результатів дослідження і наведений на 10 сторінках, здобувачкою проведений ґрунтовний аналіз особливостей комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм організації навчальної діяльності у порівнянні з існуючими відомостями інших дослідників та посиланнями на відповідні публікації вітчизняних та закордонних науковців.

У **провідному узагальненому висновку дисертації** здобувачка вказує на вирішення науково-практичне завдання щодо здійснення комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм організації навчальної діяльності, визначені особливості процесів розвитку психофізіологічних функцій організму та встановлені закономірності формування особливостей особистості дівчат і юнаків за різних форматів навчання, науково-обґрунтовані методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) та в аудиторному (off-line) форматі. В **інших окремих висновках дисертації** сконцентровано відображені основні результати роботи відповідно до шести поставлених у дослідженні завдань. Висновки ґрунтовні, відповідають поставленим цілям і завданням, чіткі, послідовні та логічні.

Список використаних джерел наукової літератури складається з 395

назв (з них 235 найменувань наведені кирилицею, 160 найменувань – латиницею) та оформлений відповідно до існуючих вимог.

У *додатках дисертації* надані відомості щодо наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації та наукових праць і наукових форумів, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації; представлені 11 актів впроваджень отриманих результатів в навчальний процес та у практичну діяльність закладів вищої освіти і наукових установ України, а також дані допоміжних матеріалів, ілюстрованих 6 таблицями і 20 рисунками.

Таким чином, дисертація Вергелес Тетяни Михайлівни «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання» за своїм змістом відповідає існуючим вимогам і в цілому є завершеною науковою працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження рекомендуються до подальшого використання у лекційних матеріалах та під час проведення практичних занять на кафедрах гігієни та екології, медичної психології, фізіології закладів вищої освіти, в підготовці та проведенні наукових досліджень, під час написання фахових монографій, публікацій у наукових виданнях, у практичній роботі закладів охорони здоров'я первинної і вторинної ланок та високоспеціалізованих закладів охорони здоров'я, наукових центрах тощо.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувачки

Принципових зауважень до змісту дисертації немає. Проте, потрібно відзначити той факт, що реєструються поодинокі орфографічні і граматичні, які в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Цілком позитивно оцінюючи наукове та практичне значення основних положень дисертаційної роботи Вергелес Тетяни Михайлівни, необхідно звернути увагу на деякі питання, що не є принциповими і не впливають на загальний високий науково-методичний рівень, теоретичне та практичне значення, новизну, основні положення та висновки дисертаційного дослідження і носять дискусійний характер.

1. Як один із несприятливих чинників організації on-line навчання авторка звертає увагу на “доволі численні ознаки несприятливого впливу дистанційного навчання, як неупорядковане застосування електронних інформаційно-комунікаційних пристроїв”. Якими є, на думку дисертантки провідні шляхи їх подолання?

2. У дисертації визначено, що в умовах організації on-line навчання найсуттєвіший вплив на характеристики психічної адаптації справляють показники ситуативної тривожності, натомість, під час організації off-line навчання – на першій плані виходять показники особистісної тривожності. З чим, на думку здобувачки, можуть бути пов’язані такі особливості?

3. Які перспективи та можливості подальшого розвитку представленої дисертаційної роботи вбачає авторка у найближчому майбутньому?

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

У тексті дисертації та наукових публікаціях Вергелес Тетяни Михайлівни не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації результатів. Текст дисертації є оригінальним. За результатами перевірки на плагіат програмним засобом «StrikePlagiarism.com» рівень оригінальності рукопису дисертації становить 83,69 %, а зафіксовані окремі співпадіння стосуються термінології, посилань на наукову літературу, або загальноживаних фраз.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Вергелес Тетяни Михайлівни на тему: «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних

закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання», представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина» є завершеною, виконаною самостійно науковою працею, що містить новітні наукові результати, положення та висновки, які вирішують актуальне для медицини науково-практичне завдання щодо здійснення комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм організації навчальної діяльності, визначення особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій організму та закономірностей формування особливостей особистості дівчат і юнаків за різних форматів навчання.

За ступенем актуальності теми, мети і завдань, науковим рівнем виконання, обсягом проведених досліджень та рівнем їх аналізу, науковою новизною отриманих результатів, їх теоретичним і практичним значенням дисертація повністю відповідає існуючим вимогам згідно з положеннями Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Вергелес Тетяни Михайлівни заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри медицини надзвичайних

ситуацій та тактичної медицини

Національного медичного університету

імені . О. О. Богомольця

доктор медичних наук,

професор

Анатолій ГРИНЗОВСЬКИЙ